

Ahtama jõe kudealade parandamise kavatsus

a) Ahtama jõe kudealade parandamise eesmärk

Ahtama jõe kudealade parandamise eesmärk on jõe füüsilise kvaliteedi tõstmine selleks, et parandada siirdekalade sigimis- ja kasvualasid.

Ahtama jõel (VEE1111500) on 2022. aastal läbi viidud ihtüoloogilised eeluuringud jõe elupaikade parandamiseks¹, mille käigus hinnati forellile sobilike sigimis- ja kasvualade kogupindalaks 0,48 ha ning forelli taastootmispotentsiaaliks 428 samasuvist noorjärku aastas. Valdav osa forelli taastootmispotentsiaalist jäi jõe keskjooksule. Jõe ülemjooks Raikküla – Päärdu maanteest ülesvoolu on veevaene ning ei oma forelli sigimis- ja elupaigana tähtsust. Praktiliselt kõik forellile sobilikud sigimisalad Ahtama jões sobivad kudepaikadeks ka jõesilmule. Jõesilmu vastsete elupaiku on oluliselt halvendanud jões tehtud maaparandustööd (setete eemaldamine), ent siiski on lõiguti säilinud jõesilmu vastsetele sobivaid elupaiku kogu jõe ulatuses.

Jõe füüsilise kvaliteedi parandamiseks on ihtüoloogid teinud ettepaneku parandada forelli sigimis- ja kasvualasid järgmistes jõelõikudes:

- 1) lõik: alamjooksul põllutruubist allavoolu (72,26...72,30 km merest) - vajalik lisada vee-elustikule jõesängi mitmekesisemaks muutmise eesmärgil suuremaid kive ja kudealade parandamiseks kudesubstraati (lõik paikneb Reose katastriüksusel tunnusega 50403:001:1010);
- 2) lõik: klibune ritraalne lõik Lipa-Mõisamaa tee Ahtama sillast allavoolu (77,45...77,50 km merest) - vajalik parandada jõelõigu elupaigalist kvaliteeti kivide lisamise teel.

Tegevuste kirjeldus:

- 1) jõelõik põllutruubist allavoolu: jõelõiku rajatakse üks kudepadjand ning terve lõigu ulatuses lisatakse elupaiga mitmekesistamiseks maakive vastavalt tabelile 1.
- 2) jõelõik Lipa-Mõisamaa tee Ahtama sillast allavoolu: jõelõiku rajatakse üks kudepadjand ning terve lõigu ulatuses lisatakse elupaiga mitmekesistamiseks maakive vastavalt tabelile 1.

Kudepadjandi materjal peab olema looduslikust kruusast sõelutud veeris, vajadusel tuleb lisada purustatud kruusa, et materjal ei oleks liiga ümar ja voolus ebastabiilne. Kudepadjandi rajamiseks lisatakse jõesängi veerist diameetriga 2...8 cm järgmiselt:

- 1) ca 50±10% diameetriga 2...5 cm
- 2) ca 50±10% diameetriga 5...8 cm.

Tööde projekteerimise käigus tuleb välja selgitada ja hinnata mõju maaparandussüsteemide toimimisele. Samuti tuleb välja selgitada ligipääsuteed objektile ning vajadus puittaimestiku eemaldamiseks juurdepääsuks jõe kaldalt. Tööde järgselt tuleb liikumisteed maastikul vajadusel tasandada ja korrastada.

¹ Ökokonsult OÜ, TÜ Eesti Mereinstituut, Trulling MTÜ. 2023. Jõgede eeluuringud elupaikade parandamiseks. Osa 1. Kasari jõestiku ihtüoloogilised uuringud.

Tabel 1. Ahtama parandatavate jõelõikude ülevaade.

Ahtama jõe lõik	Katastriüksus	Koordinaadid (algus)	Koordinaadid (lõpp)	Koordinaadid (kudepadjand)	Lõigu pikkus (m)	Kude- padjand (tk)	Veerise hulk (m ³ /tk)	Kivid d=30- 50 cm
Lõik 1	50403:001:1010	X=6527242 Y=533278	X=6527244 Y=533293	X=6527243 Y=533286	15	1	20	45
Lõik 2	65402:003:0552; 65401:004:0230	X=6526407 Y=538141	X=6526409 Y=538197	X=6526406 Y=538174	60	1	40	100

Asukoht:

- 1) jõelõik põllutruubist allavoolu asub Rapla maakonnas, Märjamaa vallas, Mõisamaa külas Reose katastriüksusel 50403:001:1010 (joonis 1).

Joonis 1. Ahtama 1) jõelõigu asendiplaan.

- 2) jõelõik Lipa-Mõisamaa tee Ahtama sillast allavoolu asub Rapla maakonnas, Rapla vallas, Nõmmkülas Kärdimetsa 65402:003:0552 ja Lokata 65401:004:0230 katastriüksustel (joonis 2).

Joonis 2. Ahtama 2) jõelõigu asendiplaan.

b) Ülevaade töödega mõjutatud alale jäävatest maaparandusehitistest, teedest ja muust infrastruktuurist

Ahtama jõgi on parandataval lõikudel riigi poolt korrashoitav ühiseesvool, mille sāngi on kuivendussüsteemi rajamise käigus sirgestatud ja süvendatud. Ühtlasi paiknevad parandatavad jõelõigud maaparandussüsteemide reguleeriva võrgu alad.

c) Ülevaade objektist ning paikvaatluse pildid

Ahtama jõgi saab alguse Purku külast kilomeeter kirdes, olles Vigala jõe keskjooksu vasakpoolne lisajõgi², mille pikkus on 15,7 km, valgala pindala 52,7 km². Jõgi suubub Mõisamaa külas Moodra sillast ca 300 m kirdes vasakult Vigala jõkke. Tähtsaim lisaoja on alamjooksul ca 2 km suudmest suubuv Loopealse kraav (VEE1110407). Jõgi on täies pikkuses süvendatud ja õgvendatud. Jõe lähiümbruses on ülekaalus hõreda asustusega põllustatud alad. Metsaseid alasid on rohkem jõe keskjooksul. Maa-ameti andmetel on jõe veepinna absoluutne kõrgus lähtel 53,5 m ja suudmes 34,5 m. Keskmine lang on 1,2 m/km. Lang on väikseim alamjooksul suudme-eelses lõigus ja ülemjooksul lähte piirkonnas, mujal suhteliselt ühtlaselt mõõdukas¹.

² EELIS (Eesti Eluslooduse Infosüsteem), Keskkonnaagentuur (kasutatud 09.10.2024)

Ahtama jõgi on Raikküla – Päärdu maanteest suubumiseni Vigala jõkke kaitstav Looduskaitsealade seaduse §51 alusel³ lõheliste kudemis- ja elupaigana.

Hüdromorfoloogiliste uuringute käigus on tehtud ettepanek parandada forelli sigimis- ja kasvualasid kahes jõelõigis:

- 1) lõik: alamjooksul põllutruubist allavoolu (joonis 3)

Jõesängile on võimalik juurde pääseda mööda 20166 Lipa-Mõisamaa teed ning kruusakattega eraomandis (Reose katastriüksus 50403:001:1010) põlluteed.

Joonis 3. Ahtama 1) jõelõik, vaade ülesvoolu.

³ Keskkonnaministri 15.06.04 määrus nr 73 – “Lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaikade nimistu” (<https://www.riigiteataja.ee/akt/127062022011?leiaKehtiv>)

2) lõik: klibune ritraalne lõik Lipa-Mõisamaa tee sillast allavoolu (joonis 4).

Jõesängile on võimalik juurde pääseda 20166 Lipa-Mõisamaa teelt Ahtama silla (nr 311⁴) juurest jõe paremalt kaldalt Kärdimetsa katastriüksuselt (65402:003:0552). Parandatav jõelõik paikneb osaliselt ka Lokata katastriüksusel (65401:004:0230), millel on tuvastatud kaitsealuse taimeliigi kasvukoht, mistõttu ei ole ligipääs jõe vasakult kaldalt soovitatav.

Joonis 4. Ahtama 2) jõelõik, vaade allavoolu.

d) Eelhinnang, kuidas kudealade parandamine võib mõjutada tulundusmetsa, eramaid, infrastruktuuri, kaitseväärtusi, ettevõtete tegevusi

Mõju tulundusmetsale: Mõju tulundusmetsale puudub.

Mõju eramaadele: Ahtama jões kalade kudealade parandamine mõjutab eelkõige Kärdimetsa (65402:003:0552) ja Reose (50403:001:1010) kinnistuid, mille kaudu toimub ligipääs parandatavatele jõelõikudele. Mõju Lokata (65401:004:0230) kinnistule puudub. Maaomanikelt küsitakse planeeritud tööde elluviimiseks vastavad kooskõlastused.

Mõju infrastruktuurile: Ahtama jões parandatavad jõelõigud kuuluvad riigi poolt korrahoitavate ühiseesvoolude loetellu, ühtlasi paiknevad jõelõigud maaparandussüsteemide reguleeriva võrgu mõjualas. Põllumajandus- ja Toiduametilt taotletakse enne projekteerimist tehnilised tingimused tegevuste elluviimiseks ning hinnatakse planeeritavate tegevuste mõjusid eesvoolule ja maaparandussüsteemi toimivusele.

⁴ Maa-ameti geportaal (külastatud 09.10.2024).

Mõju kaitseväärtustele: Üks peamiseid ohu- ja mõjutegureid Ahtama jões on jõe degradeeritud füüsiline kvaliteet – jõgi voolab kogu pikkuses kanaliseeritud sängis, mistõttu on tegu tugevasti muudetud veekoguga. Jõe alam- ja keskjooksul on aastatel 2020-2021 läbi viidud maaparandustöid, mille käigus on jõest eemaldatud setteid ja põhjasubstraati ning jõe kallastel on lõiguti teostatud lageraiet¹.

Negatiivse mõjutegurina vee-elustikule loetakse veel jõe ülemjooksu madalveeaegset veevaegust. Arvestades, et tegemist on loodusliku mõjuteguriga, sõltub jõe elupaigaline väärtus sademete hulgast ja sesoonsusest. Samuti on ihtüoloogilistes uuringutes mõjuteguritena välja toodud põllumajanduslik tegevus, mille tõttu võib jões arvestada hajureostuse ohu ja mõjuga, ning koprapaisud, mis võivad häirida forelli rännet keskjooksu kudealadele.

Arvestades, et Ahtama jõgi on Raikküla-Päärdu maanteest suubumiseni Vigala jõkke kaitstav Looduskaitseaduse §51 alusel³ lõheliste kudemis- ja elupaigana, omavad kavandatavad tööd (kudepadjandite parandamine ja varjepaikade lisamine) positiivset mõju jõe füüsilisele kvaliteedile. Tööde tulemusel paranevad eelpool toodud jõelõikudes siirdekalade sigimis- ja elupaigatingimused ning oodatav on forelli taastootmispotentsiaali suurenemine.

Mõju ettevõtete tegevusele: Mõju ettevõtete tegevusele puudub.